

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-74>

УДК 330.341.13

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

FEATURES OF THE METHODOLOGY OF THE ANALYSIS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES AND ITS INFORMATION SUPPORT

Талах Тетяна Анатоліївнакандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1947-8114>**Талах Валентин Іванович**кандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2185-7957>**Talakh Tetiana, Talakh Valentyn**

Lutsk National Technical University

У статті досліджено особливості формування методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, а також його інформаційне забезпечення. Визначено поточні тенденції у сфері зовнішньоекономічних відносин та необхідність використання ефективних інструментів для аналізу цих процесів. Розглянуто ключові аспекти методології аналізу зовнішньоекономічної діяльності, що включають вимірювання та оцінку результативності зовнішньоторговельних операцій, аналіз конкурентоспроможності підприємств, що функціонують на зовнішніх ринках, а також ідентифікацію ризиків та загроз комерційній діяльності. Досліджено особливості забезпечення інформаційної бази для ефективного аналізу зовнішньоекономічних процесів суб'єктів господарювання в сучасних умовах. Доведено об'єктивну необхідність забезпечення підвищення ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств шляхом використання сучасних методів аналізу та інформаційного забезпечення.

Ключові слова: економічний аналіз, інформаційна база аналізу, зовнішньоекономічна діяльність, методи економічного аналізу, інструментарій економічного аналізу.

The study focuses on the definition of effective methods of analysis of foreign economic activity and its information support, which are relevant for modern business. The relevance of the research is determined by the need to understand and apply effective methods of analysis of foreign economic activity in the conditions of the growing pace of globalization of the economy and the competitive environment. The purpose of the article is to study the peculiarities of the methodology of foreign economic activity analysis and its information support to determine the methods, tools and approaches used in this analysis, as well as to determine their effectiveness and practical value for business entities. To achieve this goal, various methods are used, in particular, the analysis of literary sources, comparative analysis, the method of analysis and synthesis, the abstract method, methods of statistical and expert evaluations. The functional role of information support in the process of decision-making in foreign economic activities is analyzed, the main sources and types of information necessary for the relevant analysis are clarified. An analysis of the methodology for evaluating foreign trade operations was carried out, as well as specific aspects of the analysis of the competitiveness of enterprises on international markets were investigated. Peculiarities of identifying risks and threats of foreign economic activity, as well as their influence on the processes of strategic planning of business entities, were studied. The obtained results determine the objective necessity of applying a comprehensive approach to the analysis of foreign economic activity, which would take into account the influence of not only economic, but also political, socio-cultural and other factors on the foreign economic activity of enterprises in modern conditions. The conclusions of the study are aimed at the practical application of the specified methods to ensure an increase in the functional efficiency of the management of the foreign economic activity of enterprises, as well as an increase in the level of their competitiveness on international markets.

Key words: economic analysis, information base of analysis, foreign economic activity, methods of economic analysis, tools of economic analysis.

Постановка проблеми. Специфіка проведення аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання полягає в тому, що ключовою його проблемою виступає необхідність визначення оптимальних методів аналізу та інформаційного забезпечення для ефективного управління міжнародними економічними відносинами. При цьому зростання темпів глобалізації та наростання проблем у сфері міжнародної торгівлі, зумовлені геополітичними викликами, форсують об'єктивну потребу у застосуванні спеціалізованих інструментів для аналізу та управління зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання. При цьому інформаційне забезпечення цих процесів стає все більш важливим, оскільки розмір та складність даних постійно зростають. У свою чергу, недостатність адекватних методів аналізу та неефективність інформаційного забезпечення можуть призвести до помилкових стратегічних рішень та втрат конкурентної переваги на міжнародному ринку. Це потребує вирішення проблеми вибору та розробки оптимальних методів аналізу зовнішньоекономічної діяльності для забезпечення фінансової результативності підприємства в умовах глобальних економічних викликів.

Варто також відзначити, що додатковою проблемою наразі є динамічні зміни умов міжнародного бізнесу та нестабільність геополітичної ситуації, які суттєво ускладнюють процес прогнозування та аналізу зовнішньоекономічних процесів. Водночас, недостатність систематичного підходу до аналізу та досягнення повної інформаційної його бази можуть призвести до ризику втрати позицій на зовнішніх ринках та зниження конкурентоспроможності.

Усе це обумовлює актуальність вирішення зазначених проблеми шляхом дослідження та розробки ефективних методик аналізу забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, що відповідають сучасним вимогам та динаміці міжнародних ринків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження методів аналізу зовнішньоекономічної діяльності та її інформаційного забезпечення достатньо актуальне для наукової спільноти та практиків бізнесу.

Детальний розгляд методів та інструменти аналізу міжнародного бізнесу здійснено в дослідження Л. В. Вербівської, яка підкреслює важливість використання ефективних методик для аналізу конкурентоспроможності та зовнішнього середовища підприємства при входженні на міжнародні ринки [9; 10].

Ще одним важливим джерелом в даному контексті є праці Ю. О. Чалюк, у яких розглядаються методи та підходи до аналізу зовнішньоекономічної діяльності в контексті євроінтеграції та міжнародного досвіду, що є корисним для розуміння специфіки аналізу в галузях обслуговування [6; 7].

Необхідно також відзначити дослідження О. А. Урбан, у якому розглядаються конкретні методи та інструменти, що можуть застосовуватися для аналізу зовнішньоекономічних факторів, а також визначається важливість регулярного оновлення інформаційної бази для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства [4; 5].

Крім того, у дослідженнях Т. В. Стаднюк [3] та Т. О. Шматковської [8] визначається сутність методів аналізу міжнародних ринків та визначення їхньої привабливості для ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Загалом бачимо, що наразі існує значний обсяг напрацювань у сфері методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності. Разом з тим існує потреба у подальших дослідженнях, спрямованих на розробку нових та вдосконалення існуючих методів для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності та його інформаційного забезпечення для визначення методів, інструментів та підходів, що використовуються в даному аналізі, а також визначення їхньої ефективності та практичної цінності для суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості формування методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання визначаються комплексом факторів, які включають в себе специфіку діяльності підприємства, його ринкове середовище, географічне положення, галузеві особливості, стратегічні цілі тощо. При цьому така методика аналізу повинна максимально враховувати усі конкретні характеристики підприємства, такі як його розмір, обсяги виробництва, асортимент продукції, фінансовий потенціал та інші. Зокрема, малі підприємства можуть використовувати менш складні та витратні методи аналізу порівняно з великими корпораціями, що діють на міжнародному ринку.

З іншого боку, необхідною для підприємства є функціональна адаптація методики до специфіки ринкового середовища, в якому діє

підприємство. Це вимагає проведення достовірного аналізу конкурентного середовища, потенційних ризиків та можливостей, що присутні на зовнішніх ринках. Крім того, як свідчить практика зовнішньоекономічної діяльності, суттєвий вплив на господарські процеси чинять також міжнародні політичні, економічні та соціокультурні чинники, врахування яких потрібно забезпечити в процесі аналізу. Менш суттєвим, але важливим аспектом є врахування локації підприємства, оскільки наближеність до світових транспортно-логістичних мереж дає суттєву перевагу для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Тому експортно-орієнтовані підприємства повинні враховувати в процесі аналізу своєї діяльності специфічні особливості міжнародної торгівлі, митні перепони та важливість транспортних витрат.

Зазначимо також, що важливим аналітичним аспектом у зовнішньоекономічній діяльності виступатимуть галузеві особливості, які впливають на формування методики аналізу. Зрештою, застосовувана методика аналізу повинна відповідати стратегічним цілям підприємства. Відповідно, вона повинна бути спрямована на підтримку досягнення конкурентних переваг та забезпечення стабільності становища суб'єкта господарювання на міжнародних ринках, відповідно до визначених його цілей розвитку.

Отже, формування методики аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання вимагає застосування індивідуального підходу, який би базувався на врахуванні різнонаправлених факторів зовнішнього середовища та забезпечував відповідність визначеним стратегічним цілям підприємства.

В даний час найбільш популярними інструментами стратегічного аналізу, які застосовуються для оцінки зовнішнього середовища підприємства та внутрішніх його можливостей та обмежень є такі методи, як SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, STEP-аналіз, а також модель GE/McKinsey. Усі вони можуть бути застосовані у процесі аналізу зовнішньоекономічної діяльності для розуміння позиції підприємства на міжнародному ринку та з метою розробки стратегій подальшого розвитку.

Зокрема, STEP-аналіз (Соціокультурний, Технологічний, Економічний, Політичний) дозволяє оцінити вплив соціокультурних, технологічних, економічних та політичних чинників на зовнішнє середовище підприємства. У контексті зовнішньоекономічної діяльності він допомагає оцінити міжнародні культурні

та економічні фактори, технологічні тенденції та правові обмеження, що можуть впливати на ефективність зовнішньоторговельних операцій. SWOT-аналіз дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони підприємства, а також визначити можливості та загрози в його зовнішньому середовищі. В контексті зовнішньоекономічної діяльності він допомагає виявити переваги та недоліки компанії на міжнародних ринках, а також стратегічного можливості для подальшого розвитку та потенційні загрози.

SPACE-аналіз використовується для визначення стратегічного положення підприємства в конкурентному середовищі та визначення його стратегічних дій. У зовнішньоекономічній діяльності він дозволяє оцінити поточну позицію підприємства на міжнародних ринках та сформулювати стратегії для її покращення. Модель GE/McKinsey використовується для вибору стратегій розвитку на основі аналізу привабливості галузі та конкурентоспроможності підприємства. У зовнішньоекономічних операціях вона допомагає визначити найбільш привабливі ринки для розширення діяльності та вибрати стратегії для успішного конкурування на міжнародних ринках.

Усі зазначені інструменти можуть бути використані в комплексі для глибокого та всебічного аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта господарювання та розробки ефективних стратегій у міжнародному бізнесі. Вони допомагають підприємствам зрозуміти свої можливості та загрози на міжнародних ринках та прийняти обґрунтовані стратегічні рішення для успішного ведення зовнішньоекономічної діяльності. Загалом доступні наразі методи аналізу зовнішньоекономічної діяльності можна згрупувати за сферою охоплення та етапами реалізації (табл. 1).

Ключовим етапом аналізу зовнішньоекономічної діяльності є визначення її ефективності. Це дозволяє підприємству оцінити результативність своєї господарської діяльності на міжнародних ринках, а також визначити, наскільки вона відповідає стратегічним цілям та очікуванням. При цьому з'ясування ефективних та неефективних аспектів такої діяльності допомагає ідентифікувати потенційні можливості для підвищення продуктивності та оптимізації витрат. Крім того, визначення ефективності дозволяє здійснити порівняльний аналіз з іншими учасниками ринку, що допомагає зрозуміти конкурентну позицію підприємства. Це дає змогу виявити сильні та слабкі сторони суб'єкта господарю-

Таблиця 1

Методики аналізу бізнес-середовища в зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів господарювання

Етап	Простір	Методи аналізу	
		Традиційні	Інноваційні
1. Оцінка макроекономічного оточення	Макроекономічний простір	PEST-аналіз	Модель Л. Фахі й В. Нарайяна
2. Опис економічних характеристик галузі	Галузевий простір	Оцінка ситуації в галузі з використанням статистичних показників	
3. Аналіз становища підприємства в зіставленні з основними конкурентами	Конкурентний простір	SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, аналіз конкурентів	Виявлення рушійних сил конкуренції

Джерело: систематизовано автором на основі [2]

вання порівняно з конкурентами на засадах SWOT-аналізу та вжити заходів для підвищення рівня його конкурентоспроможності.

З іншого боку, ефективність зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо впливає на фінансові показники підприємства, такі як обсяги продажів, прибуток, рентабельність тощо. Тому ідентифікація та врахування чинників, які впливають на дані індикатори, дозволяє розробити стратегії для максимізації прибутковості та забезпечення стійкого фінансового стану підприємства. Відповідно, визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності і є тим критичним етапом аналізу, який допомагає підприємству зрозуміти його конкурентну позицію, забезпечити відповідність стратегічним цілям та прийняти обґрунтовані та функціональні стратегічні рішення для подальшого розвитку.

На практиці для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності застосовуються цілі групи показників, оскільки вони дозволяють здійснити комплексний аналіз різних аспектів діяльності підприємства на міжнародних ринках. зазначені показники включають в себе фінансові, економічні, стратегічні та інші індикатори господарської діяльності, котрі відображають якість та результативність функціональної взаємодії суб'єкта господарювання із зовнішнім середовищем. При цьому сутність такої групи показників полягає в тому, що вони допомагають на системному рівні оцінити різні аспекти господарювання та виявити проблемні ситуації й потенційні можливості, а також визначити стратегічні напрями для подальшого розвитку підприємства (рис. 1).

Як бачмо зі схеми, показник інтегрального економічного ефекту враховує ефективність експорту та імпорту шляхом оцінки впливу цих процесів на економічні показники підприємства. Для цього використовуються оцінка індикаторів зовнішньоторговельного балансу, обсягів експорту та імпорту та торговельного обороту. Таким чином, інтегральний економічний ефект враховує не лише кількісні показники, а й їхній вплив на бізнес-середовище в цілому. Враховуючи обидва аспекти – експорту та імпорту, інтегральний економічний ефект дає змогу отримати більш повну картину про вплив зовнішньоекономічних відносин на економічний розвиток підприємства, що дозволяє сформувати достатньо достовірні результати аналізу зовнішньоекономічної діяльності загалом.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що методика аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства повинна враховувати усі аспекти включаючи економічні та технологічні фактори що впливають на його бізнес-процеси. При цьому інформаційне забезпечення відіграє ключову роль у забезпеченні доступу до необхідних даних та їх аналізу, що допомагає керівництву суб'єкта господарювання приймати обґрунтовані стратегічні рішення. Тому застосування відповідної методики та належного інформаційного забезпечення дозволяє підприємствам ефективно адаптуватися до змін на міжнародних ринках, мінімізувати свої ризики та максимізувати можливості для досягнення успіху у глобальному бізнесі.

У практичному аспекті в залежності від сфери охоплення аналіз зовнішньоеконо-

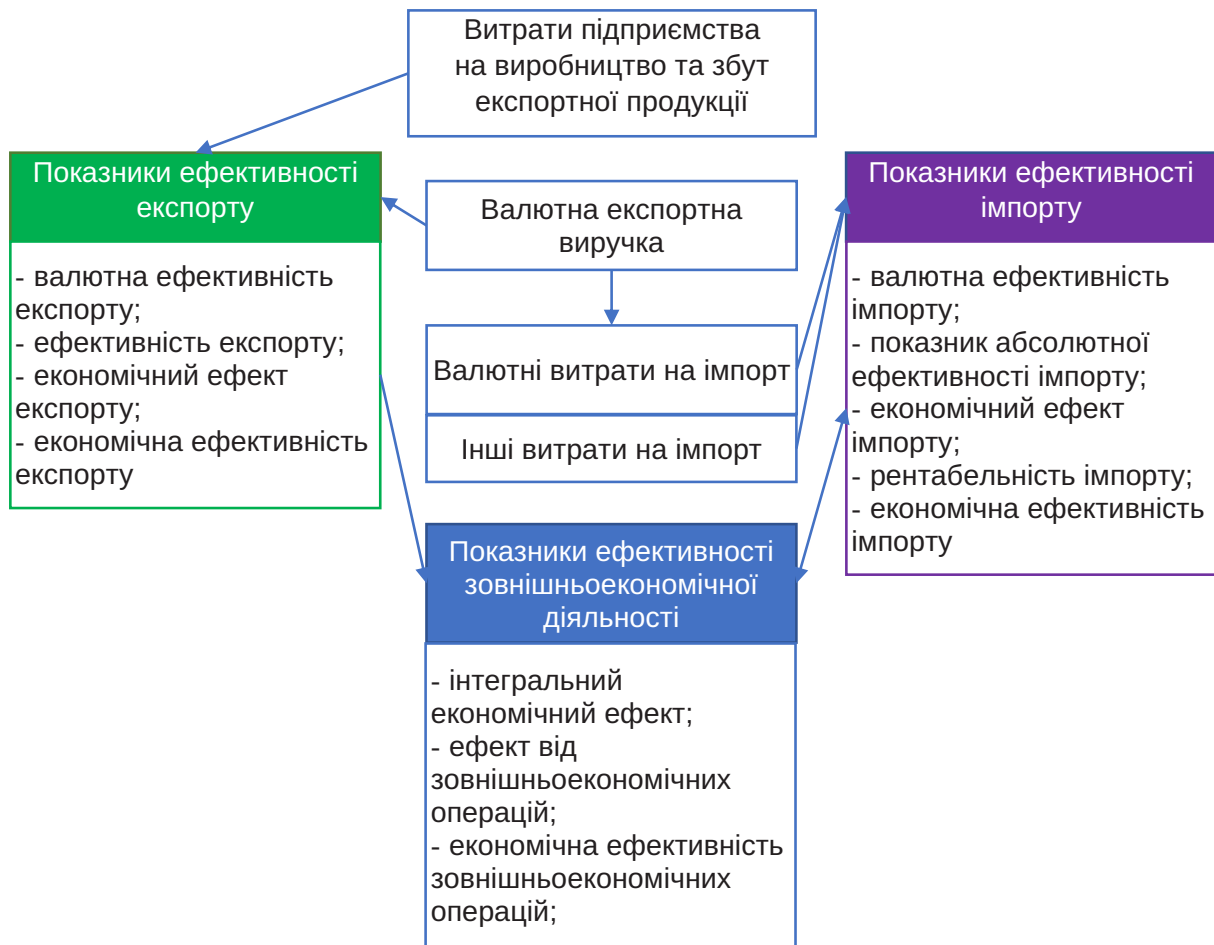

Рис. 1. Схема визначення показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: систематизовано автором на основі [1]

мічної діяльності повинен базувати ся на використанні таких методів, як STEP-аналіз, SWOT-аналіз, SPACE-аналіз або модель GE/McKinsey, котрі дозволяють з високим рівнем достовірності оцінити динаміку господарської діяльності підприємства на міжнародних рин-

ках. При цьому ефективність аналізу формується на основі інтегрального показник ефективності зовнішньоекономічної діяльності, котрі включає в себе як показники ефективності експорту, так і показники ефективності імпортової діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вакульчик О. М., Дубицький Д. П. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Економіка*. 2012. № 2. С. 75–82.
2. Лаврик О. Л., Котляр К. О. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. № 28(4). С. 200–205.
3. Стаднюк Т. В., Шматковська Т. О. Статистичний аналіз зовнішньої торгівлі Волинської області. *Економічний аналіз*. 2016. № 23(1). С. 79–87.
4. Урбан О. А., Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації світової економіки. *Економічний форум*. 2023. № 2. С. 47–52.
5. Урбан О. А., Дзямулич М. І., Чиж Н. М. Теоретичні основи формування ефективного механізму взаємодії національних економік з транснаціональними корпораціями. *«Економічні науки». Серія «Економічна теорія та економічна історія»: Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету*. 2017. Випуск 14 (53). Ч. 1. С. 238–244.
6. Чалюк Ю. О. Стратегія соціально-економічного прориву КНР. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. № 3. С. 127–140.

7. Чалюк Ю. О., Довганик Н. М. Євроінтеграційна стратегія сучасного українського суспільства. *Міжнародна політологія*: навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2022. С. 258–282.
8. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53.
9. Verbivska L., Lagodiienko V., Filyppova S., Papaika O., Malin O., Neustroiev Y. Regulatory Policy of the Entrepreneurship Development as a Dominant of Economic Security of the National Economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*. 2022. Vol. 12(5). P. 543–552.
10. Verbivska, L., Zhuk, O., Ievsieieva, O., Kuchmiiova, T., Saienko, V. The role of e-commerce in stimulating innovative business development in the conditions of European integration. *Financial and credit activity-problems of theory and practice*. 2023. Vol. 3(50). P. 330–340.

REFERENCES:

1. Vakulchuk, O. M., & Dubytskyi, D. P. (2012). Analiz efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Analysis of the efficiency of the enterprise's foreign economic activity]. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Seria: Ekonomika*, vol. 2, pp. 75–82.
2. Lavryk, O. L., & Kotliar, K. O. (2018). Analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Analysis of the enterprise's foreign economic activity]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 28(4), pp. 200–205. (in Ukrainian)
3. Stadniuk, T. V., & Shmatkovska, T. O. (2016). Statystychnyi analiz zovnishnoi torhivli Volynskoi oblasti [Statistical analysis of foreign trade of the Volyn region]. *Ekonomichnyi analiz*, vol. 23(1), pp. 79–87. (in Ukrainian)
4. Urban, O. A., Dziamulych, M. I., & Chyzh, N. M. (2023). Kontseptsia stalogo rozvytku v umovakh globalozatsii svitovoi ekonomiky [The concept of sustainable development in the conditions of globalization of the world economy]. *Ekonomichnyi forum*, vol. 2, pp. 47–52. (in Ukrainian)
5. Urban, O. A. Dziamulych, M. I., & Chyzh, N. M. (2017). Teoretychni osnovy formuvannia efektyvnoho mekhanizmu vzaiemodii natsionalnykh ekonomik z transnatsionalnyimi korporatsiyami. [Theoretical bases of formation of the effective mechanism of interaction of national economies with transnational corporations]. *“Ekonomichni nauky”*. Seria *“Ekonomichna teoria ta ekonomichna istoria”*, vol. 14(53), part 1, pp. 238–244. (in Ukrainian)
6. Chaliuk, Yu. O. (2021). Stratehiia sotsialno-ekonomichnoho proryvu KNR [Strategy of social and economic breakthrough of the People's Republic of China]. *Kytaiezhnavchi doslidzhennia*, vol. 3, pp. 127–140.
7. Chaliuk Yu. O., & Dovhanyk N. M. (2022). Evrointehratsiina stratehiia suchasnoho ukrainskoho suspilstva [European integration strategy of modern Ukrainian society]. In: *Mizhnarodna politologia* [International political science]. Kyiv, pp. 258–282. (in Ukrainian)
8. Shmatkovska, T. O., Korobchuk, T. I., & Borysiuk, O. V. (2023). Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnologii v systemi oblikovo-analitychnoho zabezpechennia shchodo modeliuvannia biznes-protsesiv [Modern information and communication technologies in the system of accounting and analytical support for modeling business processes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 53. (in Ukrainian)
9. Verbivska L., Lagodiienko V., Filyppova S., Papaika O., Malin O., & Neustroiev Y. (2022). Regulatory Policy of the Entrepreneurship Development as a Dominant of Economic Security of the National Economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*, vol. 12(5), pp. 543–552.
10. Verbivska, L., Zhuk, O., Ievsieieva, O., Kuchmiiova, T., & Saienko, V. (2023). The role of e-commerce in stimulating innovative business development in the conditions of European integration. *Financial and credit activity-problems of theory and practice*, vol. 3(50), pp. 330–340.